

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

Pabuskite ir skleiskitės

Pavasaris, koks jis bebūtų, visada susijęs su gamtos atgimimo, žmogaus prisikėlimo viltimi. Ne veltui mūsų didysis klasikas Kristijonas Donelaitis šį metų pavadino „Pavasario linksmybėmis“, omeny turėdamas, beje, ne tik džiaugimąsi atgyjančia gamta, parskrendančiais paukščiais ir laukais, pametusiais sniego skrandas, tačiau ir žmogaus pasirengimą naujiems darbams. Galima netgi sakyti, kad pavasaris neateina be gero darbo – tarkim, kad ir inkilo įkėlimo.

Kaip ir Donelaičio gandras, kuris „gaspadoriškai“ tvarkosi, parlėkęs į gimtąjį lizdą, taip ir žmogus pavasario metą nesėdi, sudėjęs rankų: tai toks metas, kai visa reikia daryti savo laiku, neveluoti, nes gamtos kalendorius – labai tikslus, nesėsi birželio mėnesį to, ką reikėjo pasėti gegužės mėnesį, nes derlius nesubrės. Žinoma, galima teigti, kad toks agrarinis kalendorius gal svarbus tik ūkininkams ir daržininkams mėgėjams, šiuolaikinis žmogus gali apsieiti be šito, jam rūpi kitokie kalendoriai ir kitokios vertybės, svarbesnės, reikšmingesnės.

Tiesą pasakius, o kokios gi vertybės yra svarbesnės ir reikšmingesnės? Kodėl gi jos negali būti glaudžiai susijusios su gamtos ciklu? Ar rožių genėjimas ir rododendrų persodinimas nesuderinamas su žmogaus gyvenimo tikslais? O kiemo sutvarkymas? Arba, tarkim, šiukšlių surinkimas teritorijoje, kuri tartum yra „visų“, o iš esmės – niekieno, pavyzdžiui, prie kaimynų tvoros, todėl ten visada kas nors mėtosi – tuščios pakuotės, plastikiniai buteliai, „Maximos“ maišeliai?..

Pavasaris – tai ir savotiškas išbandymų metas, kai žmogus turi galimybę pažvelgti plačiau, neapsiribodamas tik savo kiemu. Todėl tokios prasmingos yra pavasarinės „Darom!“ akcijos, kurių metu savanoriai įvairiuose miesto rajonuose – parkuose, paupiuose, miškeliuose – renka šiukšles. Tai ne tik pilietinės, bet ir moralinės žmogaus brandos ženklas, kai nepasiduodama nuostatai „kas prišiukšlino, tas tegu renka“ arba „tegu surenka specialios tarnybos, čia ne mano reikalas“.

Tai jau tapo mūsų reikalu. Būti švaresniems ir atsakingesniems. Ir ne tik renkant šiukšles savo kieme ar už jo, tačiau ir žvelgiant toliau, į ateitį. Jeigu jau gyvename laisvi, gyvename demokratinėje visuomenėje, naudojames savo teisėmis ir laisvėmis, tai nepamirškime ir pareigų – nebūkime tik nemąstantys vartotojai, galvokime, ką daryti, kad tas vartojimas ir perteklius nesunaikintų mūsų pačių gyvenimo, subtilaus jo ritmo, kurį diktuoja gamta.

Norint gyventi švariau – turiu omeny ne tik paviršutinišką tvarką, tačiau ir visuomeninį, politinį gyvenimą – reikia ir patiems būti švaresniems. Be dvasinės švaros – tvirtos vertybių sistemos – neįmanoma jokia tikroji valstybės ir visuomenės pažanga. Jokia ekonominė gerovė ir technologinė pažanga mūsų neišgelbės, jeigu laikysimės dvigubų standartų ir normaliais laikysime tokius dalykus, kaip, pavyzdžiui, prisitaikymą prie melo, nes taip naudingiau.

Kiekvienas pavasaris, keldamas gamtą iš sąstingio, byloja: kelkitės ir jūs!.. Prabuskite, kelkitės, aukite, stiebkitės į saulę, skleiskitės ir žydėkite. Brandinkite vaisius, kad atėjus pjūčiai, nebūtumėte tuščiažiedžiai ir tuščiavarpiai.

Renata Šerelytė

efoto.lt nuotr.

*Kas dieną
lietaus šlamesys
pradedą mano gyvenimą,
o veidu bėganti skruzdė
padeda būt man gyvam.
Ir bijau ją netyčia užmušt,
nes nežinau,
kam ji priklauso.*

*Mano rankos atvertos į tai,
ko pasakyti nemoku,
o prie to, kad esu,
negaliu prisiliesti.*

*Atviros kojos
į žemę, į molį,
o akys –
į sodą,
kur, nieko neišmanydamas, vaikas
vis žaidžia
su savo širdim.*

Marcelijus Martinaitis

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2014 metams suteikė 24 000 Lt paramą šeštadieniui „Draugo“ priedui „Kultūra“, projektui „Lietuvos kultūros sklaida ir kultūros paveldo išsaugojimas bei lietuvių puoselėjimas pasaulyje“

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1-as psl. Renata Šerelytė. Pabuskite ir skleiskitės • 2-as psl. Virginija Babonaitė-Paplauskienė. „Meilė niekada nesibaičia...“ • 4-as psl. Algis Vaškevičius. Nuotraukos ir dokumentai primena istorinio miesto pavadinimo grąžinimą • 5-as psl. Juozas Aputis. Žuvys neturi atminties. Novelė • 6-as psl. Algirdas Mikas Žemaitaitis. Antroji lietuvių tautos šventė (3) • 7-as psl. Perpetua Dumšienė. Vytauto Didžiojo universitetas įteikė regalias garbės daktarams • 8-as psl. Kultūros kronika

Kitame numeryje: Audrius Juzėno „Ekskursantė“ • Audronė Girdzijauskaitė: „Mano Druskininkai“

„Meilė niekada nesibaigia ...”

Virginija Babonaitė-Paplauskienė

*„...jei turėčiau pranašystės dovaną
ir pažinčiau visus slėpinius ir visą mokslą,
jei turėčiau visą tikėjimą, kad galėčiau
net kalnus kilnoti, tačiau neturėčiau meilės,
aš būčiau niekas...”*

(Iš pirmo laiško korintiečiams)

Vaikų rašytojos, dramaturgės, mokytojos, JAV visuomenės ir kultūros veikėjos Danutės Lipčiūtės-Augienės širdyje visą gyvenimą spurdėjo ir dabar spurda meilė Dievui, Tėvynei Lietuvai, Artimui. Šiais metais balandžio 1 dieną Amerikoje kartu su savo artimaisiais ji švęs 100-ąsias gimimo metines. Daugelis su nuostaba priartars – koks gražus Jubiliejus! Taip, tai ypatingas Jubiliejus, kuris bus minimas ne tik Amerikoje, bet ir Lietuvoje. Maironio lietuvių literatūros muziejaus padalinyje – Vaikų literatūros muziejuje – vyks renginys, skirtas rašytojos garbei. Bus primintas D. Lipčiūtės-Augienės gyvenimo bei kūrybos kelias. Jaunimas deklamuos jos sukurtus eilėraščius, bus vaidinamos jos parašytos pasakos.

D. Lipčiūtė-Augienė tvirtai įsirašė Lietuvos kultūros istorijoje kaip vaikų rašytoja. Negalima užmiršti jos sukurtų ir mums padovanotų nuotainių, gėrį ir grožį skleidžiančių pasakų. Parašė nemažai poemėlių, eiliuotų pjesių vaikams, kurios neišleistos, bet buvo vaidinamos lietuvių telkiniuose: „Užburti vaikai“, „Velykos“, „Kalėdų žvaigždė“, „Meškos mokykla“ ir kt. Atskiromis knygomis išspausdintos: „Močiutės dovanėlė-abėcėlė“ (1976), „Močiutės pasakos“ (1985), „Eilėraščiai“ (1992).

D. Lipčiūtė-Augienė brangi viešnia Maironio muziejuje dar ir todėl, kad daugiau nei dešimtį metų gyveno čia, dėdės Jono Mačiulio Maironio bei tetos Marcelės globojama. Danutės mama Kotryna Mačiulytė-Lipčienė buvo Maironio jauniausioji sesuo. Čia, Kaune, šiuose namuose, ji pradėjo savo sąmoningą gyvenimo kelią. Maironio iškiepytos krikščioniškos vertybės kaip kelrodė žvaigždė lydį ją gyvenimo kelyje. Šiuo metu Danutė Lipčiūtė-Augienė gyvena Palaimintojo Jurgio Matulaičio slaugos namuose Putname. Jos kasdieniniu darbu tapo nuoširdi malda už savo artimus.

„Gyvenimas kaip blaškomas laivelis...”

D. Lipčiūtė ėjo per gyvenimą siekdama aukštesnių tikslų, brangindama dvasines vertybes. Viename laiške šio straipsnio autorei rašė: „Kiekvieną dieną turi turėti tikslą, ‘žiburėlių’ – kuris spindi prieš tave ir į kurį tu ir tamsiausią savo nakties valandą gali žvelgti ir eiti pirmyn, kuris tave pažadina, prikelia ir veda, įprasmina tavo būtį, pateisina tavo silpstančią esybę. Kaip svarbu surasti tave dominantį, užpildantį kelią ir išverti, jį atpažinti, gilintis į jo vinius, gilėti išmintimi, žiniomis, patirtimi...”

D. Lipčiūtė gimė Bernotuose, jos Mamutei ji buvo tryliktas vaikas, tačiau užaugo tik septynetas. Maironis mielaširdingai ir rūpestingai apsiėmė juos visus globoti. Ilgiausiai Maironio namuose gyveno Danutė. Aštuonerių būdama peržengė savo dėdės Maironio namų slenkstį. „Aš viską puikiai prisimenu, buvau pilnateisė tų namų naikinėja, jis mokėjo už mokslą, leido gyventi savo pastogėje.” Maironis buvo griežtas mokslo atžvilgiu, tikrino dieną dieną, ragino skaityti knygas, žurnalus, – pamena Danutė.

J. Mačiulis-Maironis šelpė ne tik materialiai, bet ugde ir dvasiškai. Danutės atsiminimuose išlikę teatrų, parodų lankymai su Dėde Maironiu, pažintinės bei poilsinės kelionės į Palangą, Birštoną, Panemunę. Šiuose namuose ji gavo ir pirmąsias bendravimo pamokas: įvairių švenčių metu buvo sodinama prie stalo su menininkais, valdžios vyrais, vyriausybės nariais, bažnyčios hierarchais. Rūpestingas dėdė mažoje širdelėje skiepijo meilę lietuviškam žodžiui, ugde gėrį bei lavino estetinį skonį. Danutė stebėjosi dėdės paprastumu, natūralumu. Gražios, prasmingos akimirkos, patirtos dėdės namuose, suteikė gyvenimui ypatingų spalvų. „Jis buvo kantrus ir atlaidus, mylėjo mane” – prisimena

Kotryna Mačiulytė-Lipčienė su savo vaikais. Šalia stovi jaunėlė Danutė

Danutė. Metai, praleisti Maironio globoje, praplėtė jos pasaulėvaizdį, subrandino pasaulėžiūrą, suformavo asmenybę.

Sėkmingai baigusi „Aušros” gimnaziją, įstojo į Vytauto Didžiojo universitetą, studijavo liuanistiką su šalutine prancūzų kalbos ir literatūros specialybe. Jai dėstė Vincas Mykolaitis-Putinas, Vincas Krėvė, Pranas Skardžius, Juozas Eretas, Stasys Šalkauskis, Antanas Vaičiulaitis ir kt. Įstojusi į „Šatrijos” draugiją, aktyviai dalyvavo organizacijos veikloje. Kaip vėliau prisimins – įdomūs ir turiningi susirinkimai vykdavo V. Mykolaičio-Putino arba S. Šalkauskio namuose. Jau gimnazijoje rašė vaidinimus, eilėraščius. VDU išitraukė į kūrybinę veiklą.

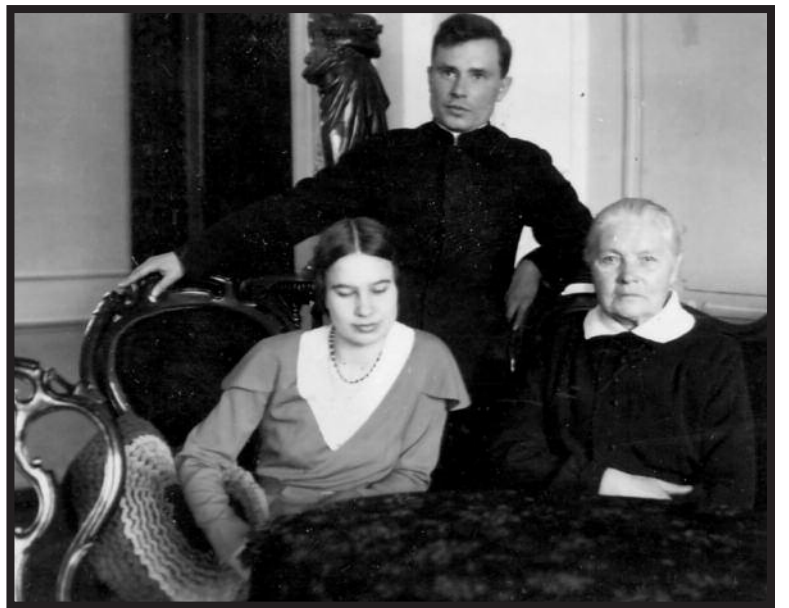
Eilėraščius spausdino moterų menininkių žurnale „Naujoji Vaidilutė”, taip pat – „Ateityje”. Gabiai studentei buvo paskirta Lietuvių-prancūzų draugijos stipendija gilinti žinias Sorbonos fonetikos institute. Paryžiuje ji sutiko ir savo gyvenimo draugą – žemaitį dailininką Paulių Augustinavičių, vėliau pakeitusį pavardę (Augius). Paulius gimė Gečiaiuose, mokėsi Telšiuose, vėliau – Kauno meno mokykloje. Jaunas, talentingas studentas dalyvavo grafikos darbų parodoje Košiceje. O nuo 1935 metų – visose Lietuvos dailininkų sąjungos rengiamose parodose Lietuvoje, Rygoje, Taline. 1936 metais surengė pirmąją personalinę parodą Telšiuose, „Alkos” muziejuje.

Tad šiam gabiam dailininkui ir buvo paskirta stipendija studijuoti grafiką ir gilintis į spaudos meną Prancūzijoje. Čia susitikę abu menininkai pamilo vienas kitą, persipynė jų gyvenimo keliai. Danutė buvo toji mūza, kuri teikė Pauliui įkvėpimo. Grįžę į Lietuvą jaunieji sumainė žiedus. Likimas nepašyktėjo jiems meilės, švelnumo, abipusio supratimo. Šeimoje augo ketvertas vaikų. Danutė mokytojavo, Paulius bendradarbiavo spaudoje, rašė į „Vairą”, „Lietuvos aidą”, „Naująją Romuvą”, „Žemaičių žemę”. Jis įkvėptai ir drąsiai kūrė: iliustravo S. Neries „Eglę žalčių karalienę”, „Našlaitę”, K. Borutos „Saulę ant savo pečių parnešti išėjo”. Kūrė nuostabų „Žemaičių simfonijų” ciklą (1939–1948). Iš kiekvieno Pauliaus darbo spinduliuoja meilė savo tėvynei, jos tradicijoms, paprastam žmogui.

Jaunai menininkų šeimai nebuvo lemta džiaugtis laime savojoje žemėje. Viena po kitos skausmingos rusų, vokiečių okupacijos, trėmimai tiesiogiai

palietė jų artimuosius. Du P. Augiaus broliai, Vacys ir Kostas, iš universiteto suolo išėjo į mišką – tapo partizanais. Deja, nelygioje kovoje su okupantais abu žuvo. Kitas brolis Jonas, būdamas ketvirto kurso studentas, žuvo vokiečių okupacijos metais, o brolis Kazimieras su penkiais mažais vaikais buvo ištremtas į Krasnojarsko miškus.

Okupantai nepasigailėjo ir D. Lipčiūtės-Augienės artimųjų – vyriausiasis brolis Mikalojus 1940 metais buvo suimtas ir ištremtas į Pečioros lagerius, kur nukankintas mirė. 1941 metais į Komijos platsbybes buvo ištremta jos seseris Elenos Lipčiūtės-Babonienės šeima, o kartu ir Maironio sesuo Pranciška. Juodi debesys tvenkėsi ir virš Augių šeimos. Pasi-

Su teta Marcelė ir kunigu Pranu Šniūkšta Maironio namuose

rinkimo nebuvo: arba patiems trauktis į nežinią, arba per prievartą būti išvežtiems gyvuliniuose vagonuose Sibiran. Jaunos motinos vidinis balsas šaukte šaukė – reikia gelbėti vaikus. Visa šeima išvyko į Austriją, vėliau – į Vokietiją. Pasitraukusieji puoselėjo viltį, kad tai tik laikinas pasitraukimas... Deja, su metais viltis blėso. D. Lipčiūtė-Augienė rūpestingai globojo vaikus, tačiau nelaimė įsibrovė ir į jos šeimą: Vokietijoje, staiga susirgęs, užgeso jos mažametis Sauliukas. Tik ryžtas, tikėjimas ir malda gelbėjo. Viename laiške ji rašė: „Gyvenimas kaip blaškomas laivelis, tačiau... nebijoti... Dievas su mumis lig pabaigos. Pakilkim virš pasaulio bangų – drąsiai eikim virš vandenų – nesuabejokim. Drąsos.” Reikėjo atsilaikyti, kad ir sužeista širdimi – gyventi.

Nukelta į 3 psl.

Atkelta iš 2 psl.

„Tikėjimas – šviesa tamsoje...“

Augustinavičių-Augių šeima, kaip ir daugelis išvietintųjų, 1949 metais išvyko į Jungtines Amerikos Valstijas. Gyvenimas nelepino: dirbo sunkius, alinančius ir kūną, ir dvasią fizinius darbus. Reikėjo įsitvirtinti ir suteikti vaikams gyvenimo pagrindą. Vėliau Paulius gavo darbą komercinio meno įstaigoje. Laisvalaikiu, kurio buvo taip maža, prisėsdavo prie savo kūrybos, mintimis sugrįždamas į Žemaitijos žemę. Tęsė dar Lietuvoje pradėtus „Žemaičių Kalvarijų“ ir „Žemaičių simfonijų“ ciklus. Noriai dalyvavo parodose. Jo galvoje spietėsi daug sumanymų, planų. Įkvėptai ėmėsi savo žemiečio – Vytauto Mačernio „Vizijų“ knygos iliustravimo. Deja, tai buvo jo paskutinis darbas, kurio nespėjo išvysti. 1960 metais gruodžio 7 dieną klastinga liga pakirto jį pačiame jėgų žydėjime. D. Lipčiūtė-Augienė liko svetimoje žemėje viena su keturiais vaikais: Rasa, Džiugu, Jurgiu, Rūta (gimė JAV). Dirbo Lojolos universitete, Čikagoje. Tai buvo vienintelis išsigelbėjimas – laimė, nes darbuotojų vaikai galėjo studijuoti nemokamai.

Motinos širdis troško, kad vaikai siektų mokslų. Sunki gyvenimo našta slėgė pečius, tačiau neturėjo kam pasiskųsti ir pasiguosti, kantriai nešė savo kryželį. D. Lipčiūtė-Augienė rašė: „Visi kryželiai, bandymai, viskas yra labai menka – neieškok ‘ačiū’, įvertinimų – viskas niekai čia. Dievas mato – to gana. Kilk į Aukštumas! Būk milžinas – Dievas su Tavimi. Nebijok audrų, – jos praeina, kilk į kalnų viršūnę. Auk dvasine ir meilės prasme.“ D. Lipčiūtė-Augienė ieškojo paguodos kūrybiniame darbe. Svetimoje kultūroje jos rūpesčiu tapo lietuviybės puoselėjimas, meilės tėvynei ir lietuviškam žodžiui skiepijimas. „Dvasiniai mes dažnai mirštame ir čia, ir ten. Atsiskom pagrindinių mums – lietuviams reikalavimų – pareigų, numojam ranka tiems dalykams, kurie buvo šventi mūsų tėvams, proseneliams, net ir mums patiems...“

Danutė kūrė eilėraščius, prozas vaizdelius, pasakas, straipsnius, publikavo laikraštyje „Draugas“, žurnaluose „Eglutė“, „Šv. Kalėdų aidai“, „Aidai“, „Ateitis“. Niekad nesureikšmino savo kūrybinio darbo ir nuolat kartojo, kad jos kūryba kukli, tačiau rašė „tik tam, kad vaikai svetimoje šalyje ‘nesuamerikonėtų’“.

D. Lipčiūtė-Augienė ėmėsi visuomeninės veiklos, išitraukė į atkurto „Šatrijos“ draugijos veiklą Čikagoje. Ji noriai dalyvavo kultūros renginiuose, moterų kūrybos vakaruose, skaitė eilėraščius. Kūrybinis darbas teikė jėgų: „ieškoti visur – viskame – kiekviename žmoguje kas gera, kuo galėtume praturtėti, dvasia – atgimti, kilti...“ Nors įvairūs išpareigojimai, būtiniai rūpesčiai atimdavo nemažai laiko, bet beveik kiekviename vaikams skirtame žurnale „Eglutė“ buvo spausdinamos jos pasakos, eilėraščiai, lietuviškų papročių aprašymai. Laikui bėgant, ryžosi išleisti pasakų knygą. Laiške rašė: „Mano pasakų knyga jau baigiama spausdinti... Atrodo neblogai. 23 pasakaitės... Štai! Kąžkas ją skaitys! Štai – išliksiu... Laimingi tie, kurie tikri rašytojai, kūrėjai, menininkai, muzikai – kiek jie žmonėms atneša gėrio ir džiaugsmo.“

D. Lipčiūtė-Augienė nesureikšmino savo kūrybos, tačiau ypatingai

Iš k.: Julija, Teklė, Elena, Danutė Lipčiūtės. Kaunas

siekė įamžinti savo vyro dailininko atminimą. Namuose likę P. Augiaus eskizai, neatspausdinti ir neišleisti darbai skatino veikti. D. Lipčiūtė rašė: „Pajutau didelę skolą žmogui kūrėjui. Jo gausiuose eskizuose ir naujų darbų apmatuose išskaičiau didelę negimusių darbų kančią. Kančią, kuri mano vyro buvo giliai slepiama, labai sąžiningai atliekant šeimos tėvo pareigas...“ 1967 metais kartu su pagalbininkais išleido monumentalų leidinį – monografiją „Paulius Augius“, surengė atminimo parodą.

„Save aukoti, save dalinti, save atiduoti...“

D. Lipčiūtė-Augienė ieškojo gyvenimo pilnatvės. Vienas po kito vaikai paliko namus, kūrė savo gyvenimus. Baigusi darbus universitete, nusprendė persikelti į Putnamą. Čia ji skubėjo į pagalbą Nekaltai pradėtosios Mergelės Marijos vienuolyno seselėms. Šioje vietovėje ji lankydavosi su vyru Pauliumi, matė, kiek daug darbo tenka atlikti seselėms. Čia buvo lietuviška oazė: vyko jaunimo stovyklos, rekolekcijos, piknikai. Putname buvo leidžiamas žurnalas „Eglutė“, knygos. Veiklos buvo apščiau, tik rankų stigo – paprastų, darbininkų rankų. D. Lipčiūtė-Augienė rašė: „Trūksta pasišventimo žmonių savo pareigoms. Ne titulai, laimėjimai, pasižymėjimai žmogų artina prie Dievo. Tik pasivedimas Dievo valiai. Mano ‘aš’ turi pasitraukti iš manęs. Viskas yra Divo malonė. Jo veikimas: „Tu tik mylėk, o aš viską padarysiu už tave.“ MYLĖK Dievą, artimą, kiekvieną žmogų, pareigą, spindėkim...“

Kas dabar suskaičius, kiek žmonių praėjo pro jos akis, kiek palydėta švelniu, paguodžiančiu žodžiu, kiek meilės ir širdies šilumos išdalinta. „Neįrašyk į dieną jokio šurmilio! Brangink žmogų, nes jo jau nebesutik-

si... Nešk ramybę, susitarimą – išiklausyk į gyvenimo džiaugsmą... Jei nori ką gera kitiems padaryti – turi save aukoti, save dalinti, save atiduoti...“ Daugelį metų ji aukojosi – atidavė save kitiems. Niekada nesirinko lengvesnių darbų, o atlikusi juos nesipuikavo: dirbo virtuvėje – skuto bulves, plovė indus; dirbo sode, budėjo prie telefono, rengė minėjimus, rašė tekstus... Kitaip sakant, dirbo viską, kas vienu ar kitu momentu buvo svarbu ir reikalinga. Neskaiciuodavo nei laiko, nei jėgų... Viename laiške rašė: „Dirbu ‘iš peties’, matau, jaučiu, kad esu naudinga, reikalinga, kad padedu ir man tai kelia nuotaiką, esu laiminga.“

Vienintelis noras ir svajonė, kurią puoselėjo daugelį metų, buvo aplankyti Tėvynę. 1976 metais atsirado viltis kad ir trumpam nuvykti į Lietuvą. Iš pat pradžių kaip knygnešė vežė draudžiamą literatūrą: Vokietijoje, Amerikoje išleistus žurnalus, knygas. Atsiradus galimybei, siuntė išėivijoje išleistas knygas, spaudą į miestų, miestelių, kaimų mokyklas, bibliotekas bei privatiems žmonėms. Rūpinosi giminaičiais – teikė dvasinę bei materialinę pagalbą. Ilgainiui viena prie kitos rikiavosi dešimt kelionių į Lietuvą. „Aš supratau, kad žmogus gali būti žmogumi tik atiduodamas save kitiems. Aš supratau, kad tikroji meilė – tai gyvenimas kitiems“, – rašė D. Lipčiūtė-Augienė.

Rūpindamasi vyro palikimo įamžinimu, D. Lipčiūtė-Augienė atvežė ir padovanojo Vilniaus dailės muziejui Pauliaus Augiaus darbų kolekciją. 1992 metais Lietuvoje pasirodė jos poezijos knygelė vaikams „Eilėraščiai“ su Pauliaus iliustracijomis. Vėliau ji išleido devynias jo darbų reprodukcijas; iliustruotas nuotaikingas knygas: „Pupų pasaka“, Salomėjos Neries „Eglė žalčių karalienė“, vysk. Motiejaus Valančiaus „Žemaičių vestuvės“.

D. Lipčiūtė-Augienė paliko ypa-

Su Pauliumi Augustinavičiumi Prancūzijoje

tingus pėdsakus Lietuvoje – negailėdama jėgų ir savo trapios sveikatos, lankėsi darželiuose, mokyklose, bibliotekose, susitikinėdama su jaunimu, bendraudama su mokytojais, visuomenės ir kultūros veikėjais, inteligentais ir paprastais kaimo žmonėmis. Ji pasakojo apie savo dėdę Maironį, apie gyvenimą svetur. Įspūdingi susitikimai vyko Pikičiūnų (Raseinių r.) mokykloje, Maironio (buvusioje „Aušros“ mergaičių) gimnazijoje. Šioje gimnazijoje mokėsi beveik visi Maironio vaikaičiai, o Danutė ją baigė ir vėliau joje mokytojavo. Šioje gimnazijoje buvo įkurta maironiečių draugija, kurią ji taip pat rėmė. Kiekvienas susitikimas savitas ir įdomus. Pasakodama atsiminimus, nuolat parbrėždavo, kad „be gerojo Dėdės Maironio mes nebūtumėm pasiekę mokslo ir nebūtumėm tu, kas esame“. Visų jos minčių, samprotavimų išeities taškas buvo gilus tikėjimas, taip pat iškiepytas dėdės Maironio. Ji teigė: „Tikėjimas nemirtingumu įkvepia žmogų nemirtingiems darbams ir jėgu žmogus sukuria ką nors dieviška – tai ilgėdamasis Dievo ir įveikęs savo metafizinį nuovargį, peržengęs patį save.“

Graži draugystė tęsiasi ir su Maironio lietuvių literatūros muziejumi. Remiantis jos atsiminimais, patarimais buvo atkuriami memorialiniai Maironio kambariai. Nuo pirmųjų rašytojos atvykimų į Lietuvą tradicija tapo jaudinantys, nepakartojami vakarai su Kauno visuomene ir svečiais iš Vilniaus Maironio namuose. Kiekviena jos kelionė turėjo tikslą, prasmę. „Sugalvojau ‘žiburėlių’, kuris mane veda pelkynais, klampynėm į kokį tai tikslą. Sugalvojau padovanoti Maironio namams – Muziejui savo ilgametei vietovei – Kalėdų Eglutės puošmenas – šiaudinukus.“ Savo svajonę įgyvendino – dabar kiekvienais metais prieš pat Kalėdas Maironio namų didžiojoje svetainėje pražysta baltoji pasaka.

Ypatingas jos nuopelnas kaupiant Išeivių rašytojų medžiaga. 1989 metais pasikvietusi savo sesers Elenos Lipčiūtės-Babonienės anūkė, šio straipsnio autore, padėjo užmegzti ryšius su rašytojais bei jų artimaisiais. Laiške rašė: „Reikia kaupti, rinkti, užrašyti, nes atmintis žmogaus senatvėje yra jau surambėjus, sueižėjus ir daug kas neatstatoma, išnykę“. Arba: „Jurkus sakė, kad turi Maironio rankraščių ir žino, kad Ambrazevičius Juozas universitete yra palikęs daug savo straipsnių kur nors ‘igrūdęs’, ‘paslėpęs’. Reikėtų Tau su Jurkumi susisiekti laiškais arba... vėl atvažiuoti...“ Ir dar: „Renku Tau adresus, telefonus... tuojau rašyk laiškus... Ypač mane domina Henriko Nagio minėjimas Čikagoje. Tau ten puiki būtų medžiaga eksponavimui. Būtinai parašyk B. Nagienei ir S. Petersonienei. Kun. J. Prunskis irgi turėtų tau tinkamos medžiagos...“

Danutė visą gyvenimą keliavo dėdės Maironio nubrėžtomis gairėmis, siekdama harmonijos, tobulėdama kaip asmenybė. Tiesos, gėrio, grožio išvalga, viltis ir susitaikymas – visa tai jaudino ją ir skatino beatodairiškai dirbti. Dar daug ką norėčiau papasakoti ir parašyti apie šią nepaprastai paprastą, mylinčią Dievą, Tėvynę ir Artimą moterį – Danutę Lipčiūtė-Augienę...

Visų Lietuvos bei svetur gyvenančių lietuvių vardu noriu nusilenkti šiai moteriai, mokiusiai mus MYLĖTI, spindėti meile. „MEILĖ NIEKADA NESIBAIGIA“... □

Miesto istorijos fragmentai.

Algio Vaškevičiaus nuotraukos

Nuotraukos ir dokumentai primena istorinio miesto pavadinimo grąžinimą

Algis Vaškevičius

Šiemet kovo mėnesį sukako 25-eri metai nuo to laiko, kai Marijampolės miestui buvo sugrąžintas istorinis jo pavadinimas. 1989 metų kovo 12-ąją buvo surengta šio miesto gyventojų apklausa, kurios metu daugelis pasisakė už Marijampolės vardo sugrąžinimą. Kapsuku buvusi Marijampolė vadinosi nuo 1955 metų, kai be jokių apklausų senasis, sovietinės ideologijos neatitikęs pavadinimas buvo pakeistas.

Minint šią istorinę sukaktį, visą mėnesį Marijampolėje vyksta įvairūs renginiai. Savo gimtąjį miestą piešia jaunieji jo gyventojai, kuriems Kapsuko vardas jau nieko nesako, rengiamos konferencijos, parodos, iškilmingi minėjimai. Bene labiausiai miesto gyventojai domisi istorinių nuotraukų, straipsnių tuometėje spaudoje, is-

torinių dokumentų parodomis, kurios surengtos Marijampolės kraštotyros muziejuje ir Petro Kriauciūno viešojoje bibliotekoje.

Šiandien jau tik labiau istorija besidomintys žmonės atsimesna ir žino, kad Kapsuku miestas buvo pavadintas komunistinio veikėjo Vinco Mickevičiaus-Kapsuko (1880–1935) garbei. Vienas Lietuvos komunistų partijos įkūrėjų, bolševikinio laikraščio „Vilnis“ bendradarbis gimė šiuose kraštuose, buvo pašalintas iš Seinų kunigų seminarijos, vėliau kalintas. 1916–1917 m. jis buvo JAV Lietuvos socialistų internacionalistų idėjinis vadovas. Jo vardu buvo pervadinta ne tik Marijampolė – 1954–1990 metais šį vardą turėjo ir Vilniaus universitetas.

Poreikis grąžinti istorinį Sūdavo sostinės pavadinimą atsirado vos gimus Sajūdžiui. Jau 1988 metų liepos 13-ąją šiame mieste surengtas pirmasis Sajūdžio suvažiavimas, kai imta vis garsiau kalbėti – grąžinkite tai, kas buvo atimta. Tų pačių metų spalio 30 virš istorinio pašto pastato, kurio vietoje stovėjusiame name anksčiau buvo leidžiamas V. Kudirkos redaguotas laikraštis „Varpas“, iškilo trispalvė.

Artėjo didžiosios permainos, ir miestiečiai reikalavo grąžinti Marijampolę, tačiau tuometė miesto valdžia neskubėjo ir trypčiojo vietoje, aiškino, kad per tuos 34 Kapsuko vardo metus gimė 35 tūkstančiai gyventojų ir jie gimė Kapsuke, būtų sudėtinga keisti jų dokumentus ir apskritai visus raštus. Buvo teigiama, kad pavadinimo keitimas kainuos apie

milijoną rublių, o pastatyti penkiaaukštį daugiabutį namą tada kainavę apie pusę milijono rublių.

Miesto tarybos deputatai audringai ginčijosi sesijose, o žmonės ėjo į gatves, rinkosi aikštėse ir reikalavo grąžinti Marijampolės vardą. Įdomu tai, kad šis miestas yra tikrai vienintelis Lietuvoje, kurio vardas keistas ne kartą – jis vadintas ir Pašėsupio kaimu, ir Starapole, ir Senpile, o istorikai tik visai neseniai išsiaiškino, kad Marijampolės vardas atsirado 1765-aisiais – anksčiau buvo minimi ir 1750, ir 1758 metai. Didelę įtaką miesto suklestėjimui turėjo vienuolių marijonų veikla.

Miesto tarybos deputatams nutarus paskelbti apklausą dėl istorinio vardo grąžinimo, būta daug agitacijos prieš šį žingsnį, daug ginčų, senieji miestiečiai teigė, kad jokia apklausa nereikalinga – vardą reikia tiesiog grąžinti, nes jis buvo neatsiklausus žmonių nuomonės atimtas. Audringas to metu nuotaikas atspindi P. Kriauciūno bibliotekoje šiomis dienomis atidaryta fotografijų paroda.

Žmonių rankose – savadarbiai plakatai, aiškiai liudijantys – tik Marijampolė ir joks ne Kapsukas. Šių fotografijų autorius – praėjusiais metais Anapilin išėjęs marijampolietis kraštotyryninkas Romas Rūsteika, kantrai ir atkakliai fiksavęs tų dienų įvykius. Visi šie kadrai niekada iki šiol nebuvo rodomi.

Marijampolės vardo grąžinimui pritarė ir kitų miestų sąjūdiečiai, buvo renkami parašai. Kreipimesi dėl istorinio vardo grąžinimo pasirašė ir garsūs Lietuvos inteligentai: Skirmantas Valiulis, Algirdas Patackas, Bronislovas Genzelis, Sigitas Geda bei kiti. Nors iki apklausos buvo daug jaudulio, rezultatų sulaukta akivaizdžių ir neginčijamų – už Marijampolės vardo grąžinimą pasisakė 30 728 miesto ir rajono gyventojai, prieš buvo 9 303 žmonės. Jau netrukus, kovo pabaigoje, senasis istorinis vardas buvo oficialiai miestui sugrąžintas. Kartu buvo pakeisti ir kelių gatvių pavadinimai.

Minint šią sukaktį, Kraštotyros

muzejuje surengta ne tik istorinių dokumentų, fotografijų paroda, bet ir suorganizuota istorinė konferencija „Marijampolė istorijos verpetuose“. Jos metu daug dėmesio buvo skirta šio miesto įkūrėjai, Prienų seniūno žmonai grafienei Pranciškai Ščiukaičiai-Butlerienei. Marijampolė yra neatsiejama nuo grafų Butlerių – jie šį miestą valdė 168-erius metus iki pat 1782-ųjų, grafienės sūnaus Mykolo Butlerio mirties. Miesto istorikai kelis pastaruosius metus rengė ekspedicijas į kaimyninę Lenkiją, ieškodami Butlerių pėdsakų.

Net keliuose kaimyninės Lenkijos vietose rasta Butlerių pėdsakų – jų statytų bažnyčių, jų giminių kapų. Miesto įkūrėja vadinamos P. Butlerienės kapo vieta nėra žinoma, nors apytiksliai ta vieta, kur jis galėjo būti, yra nustatyta.

Marijampolės archyvo direktorius istorikas Rimvydas Urbonavičius teigia, kad iš to laikmečio yra išlikę nedaug dokumentų, ir juos reikia atrasti bei po kruopelytę tirti. Dokumentų yra Varšuvos, Minsko archyvuose, bet prie jų nelengva prieiti. Pasak jo, beveik nieko nežinoma apie laikotarpį, kai miestas vadintas Starapole (apie 1736–1756 metus). Istorikas aiškina, jog klaidinta, šį pavadinimą verčiant kaip „seną lauką“ – jis galėjęs reikšti „seniūno miestą“.

Atidarant parodą Kraštotyros muziejuje, Marijampolės Šv. arkangelo Mykolo parapijos klebonas priminė didžiulį vaidmenį, kurį miesto istorijoje suvaidino vienuoliai marijonai, iki šiol čia gyvenantys ir dirbantys. Apie šventą Jurgį – Marijampolės herbe esantį miesto garbės simbolį – kalbėjo paminkoslaugininkas Gediminas Kuncaitis, įdomūs buvo ir jaunųjų gimnazistų pranešimai apie įvairius miesto istorijos tarpsnius.

Minint istorinio vardo sugrąžinimą, surengtas iškilmingas Marijampolės tarybos posėdis, šventinis koncertas, prisiminti ir pagerbti žmonės, kurių pastangomis prieš ketvirtį amžiaus buvo sugrąžinta istorinė tiesa. □

Juozas Aputis

ŽUVYS NETURI ATMINTIES

NOVELĖ

Jis atsirėmė nugara į sieną. Kaminai vakaro dangaus fone buvo neįdomūs. Jokių akmenių nesudaužysi nebylaus kaminų abejingumo.

Jis žinojo, kad Jūratės nebėra ir nebebus. Kai jis nubėgo, viskas jau buvo baigta. Jūratė gulėjo ant upės kranto, išsigandusias dideles akis išmeigusi į dangų. Jis pasilenkė prie jos ir pamatė, kaip lūpų kamputyje virpėjo šaltas vandens lašas.

Dabar Jūratės nebebuvo. Jis viską žinojo. Žinijimo buvo per daug ir per maža. Paėjęs nuo sienos, Tomas žiūrėjo į veidrodį. Akys buvo sausos, jos neverkė. Mintys buvo liūdnos.

Stovėjo nebylūs, abejingi kaminai, spaudė iš keturių pusių kambario sienos, ir kai pribrėško, jis pamatė Jūratės akis. Jos žiūrėjo susimąščiusios iš visų keturių kambario sienų ir lydėjo Tomą kiekviename žingsnyje.

Kai saulė nusileido, kaminai staiga pasidarė jaukesni. Namų kaminai Tomui visada būdavo šiurpūs, kai juos matydavo tolimesioje erdvėje ir kai leisdavosi saulė.

Maža dulkėta gatvele, kasdieniškai kalbėdami, ėjo žmonės, ir jis norėjo, kad visi žmonės susirinktų jo kambarį. Jie galėtų nekalbėti apie Jūratę, galėtų nesakyti užuojautų. Bet žmonės pabūtų kartu su juo, patylėtų. Jis visų jų nesusodintų, bet jie galėtų sėdėti pakaitom. Tačiau žmonės, kurie ėjo gatve, kalbėjo kasdieniškai ir turėjo visokių reikalų.

Tomas užsimerkė. Jis vėl matė Jūratės akis, o sienos vis dar buvo, slinko artyn, ir niekas nepraverė durų. Jis susiieškojo įskilusią plokštelę, ir kai grojo smuikas, Tomas pastebėjo, kad Jūratės akys buvo pilnos džiaugsmo. Ir jie abu nutarė eiti prie stačių plokštumų. Bet paskui ji nubėgo viena per saulės nutviekstą lygumą, ir prie baltų Ispanijos kaimo pastatų, nesulaukdami raitelių, pririšti žvengė neramūs žirgai.

„Tomai, perskėlei plokštele, ir dabar melodija visą laiką šlubuoja.“

Namo sienos tebebuvo. Ir Jūratė gulėjo ant upės kranto, o lūpų kamputyje virpėjo šaltas vandens lašas, ir permirkusi suknelė nedengė jos sušalusiu keliu...

– Nuostabu! Būkite geras, pagrokite dar kartą. Ta muzika šią gatvelę daro didelę.

„Iš tikrųjų, Tomai, uždek plokštelę dar kartą, nors ir perskelta ji, nors ir šlubuoja melodija. Pasiklausysim, nubėgsim, pabaidysim raitelių nesulaukusius žirgus, o paskui vėl eisim pasitikti stačių plokštumų. Ką tu, mielas, mes būsim dideli prie tų plokštumų. Ir kaminai jau visai ramūs ir nebaisūs, ir prasmės kiek daug visur.“

– Jūs dažnai grojate šią plokštelę?

Jis krūptelėjo. Jūratės akys buvo kambario sienose, o ta jauna mergaitė stovėjo prie praviro gretimo namo lango ir šypsojosi.

– Jūs dažnai grojate?

– Dabar aš grosiu kas vakarą.

– Ir jūs nepyksit, jei aš taip pat klausysiuos?

Vienas žmogus kalbėjo nekasdieniškai ir atėjo. Jis nesakė užuojautų ir norėjo labai nedaug. Jis beveik nieko nenorėjo.

Nedidelių priemiesčio namų langai ir durys buvo praviros, ir žmonės namuose kalbėjo puse lūpų, tarytum bijodami nuslopinti vakaro kalbą.

„Tomai, tu galėtum išeiti į gatvę. Kartu su žmonėmis pažiūrėtum nuo kalno į miestą ir, ką suprasdam, papasakotumei man.“

Jos akys tebebuvo, kambario sienos vėl pradėjo artėti.

– Nepyksit, kad klausysiuos? – mergaitės akys dabar susimąščiusios.

– Aš nieko nežinau. Aš grosiu kas vakarą.

Kitą dieną jie abu vaikščiojo gatve. Ji buvo jauna ir graži, ir jis pajuto, kaip kažkas nuskriaustas atsikėlė jame. Džiaugsmas, kad yra šita jauna mergaitė, šildė jį, ir pasiryžimą nesustoti didino to-

Trakų ežero dugne

Daivos Čepukės nuotr.

lumoj dunksančios pilkos plokštumos.

– Vakar tave aš tikriausiai įpykinau?

– Aš grosiu kiekvieną vakarą, Ema.

Ji nusijuokė.

– Manęs dar taip niekas nevadino, Tomai. Jis džiaugėsi paslapčia, kad jos dar niekas tokio vardu nevadino.

Paskui jie sėdėjo stadione, ir Tomas matė, kaip ji troško gyventi. Ji mylėjo ir juto viską. Ji norėjo paliesti savo kūnu kiekvieną daiktą ir sužinoti, kaip jis vadinasi iš tikrųjų.

Vakarais Tomas uždėdavo plokštelę, Jūratės akys būdavo visose keturiuose sienose, žvengdavo raitelių nesulaukdami žirgai, ir Ema vis prašydavo uždėti plokštelę iš naujo.

Niekas nepraverdavo durų.

Jie abu sėdėjo prie upės, ant įkaitusio smėlio, ir paskui Ema greit nusimetė suknelę ir įbrido į vandenį. Ji brido vis gilyn, ir bausis nujautimas permelkė jį visą. Ji nuplaukė pasroviui, ji buvo graži permatomame vandenyje, sagė blizgėjo jos plaukuose prieš saulę. Upė tekėjo greitai, ir Tomas, lieknas ir įdeges, kaip naivus tamsiaodis bėgo upės krantu, išmeigęs į mergaitę akis ir klimpdamas į karštą smėlį... Ji juokėsi vandenyje, ir Tomui jos balsas buvo geras... Jis tirpdė kažką jame ir jungė su pasauliu. Blizgančio vandens nesulaužoma logika įtikinėjo, kad viskas praeina.

Paskui ji išlipo kitame upės krante ir neskubėdama ėjo atgal.

Nurimęs jis atsisėdo. Grojo kaime girdėtą nesudėtingą melodiją, nes tenai kažkam buvo linksma. Nuleidęs kojas į vandenį, jis žiūrėjo toli į laukus, pilnus žydinčių dobilų ir bičių. Kalbėdamasi su krantais, tekėjo upė, ir anoje pusėje jis matė Emą. Ji ėjo nesidairydama, nuleidusi galvą, ir Tomas pamanė, kad su juo gal būtų jai lengviau. Jis norėjo šokti į vandenį, bet vanduo tekėjo ir buvo toks pat, kaip tada, kai Jūratė gulėjo ant kranto ir kai permirkusi suknelė neپردengė jos sušalusiu keliu. Staiga tarytum siaubingas griausmas suskambo įskilusi plokštelė, adatėlė šokinėjo lyg per giliausias vagas, o žirgų žvengimas buvo skardus, ir dobilienos ėmė lūžinėti. Jos kėlėsi, virpėjo, ir netrukus iš keturių pusių išaugo didelės sienos; Jūratės akys buvo geros, jos žiūrėjo į vandenį ir norėjo įbristi upėn, nuplaukti ir žinoti, kad ant kranto, nuleidęs kojas į vandenį, sėdi

Tomas ir lydi ją akimis.

Dobilienos virpėjo, lūžo laukai, ir sienos darėsi vis didesnės.

– Ema! – sušuko Tomas išgąstingai, bet balsas buvo kimus kaitrią pavasario dieną, ir tarytum nematomi partizanai perpjovė ore laidus, ir ji neišgirdo. Paskui vėl sienos sujudėjo, pradėjo leisti prie žemės, žydėjo dobilai, ir bitės dirbo medų. Ema stovėjo vandenyje, jos veidas buvo šlapias. Ji buvo linksma, bet kažkas neaiškus, neišspręstas garmėjo su upės vandeniu.

Prie jo kojų jau kelintą kartą susirinkdavo būrys mažų ir didelių žuvų, jos nardydavo ir į vieną, ir į kitą pusę, retkarčiais išsprogintom akim pro vandenį pasižiūredamos į dangų.

Kaime melodija nutilo, ir ten taip pat buvo atidarytos visos durys ir langai, o žmonės klausėsi ir norėjo suprasti, ką kalba kiti.

Jis surado smėlyje akmenuką ir sviedė į žuvų būrį. Jos išsisklaidė į visas puses, bet greitai sugrįžo vėl. Jis sviedė kitą, ir jos vėl spruko į šalis ir vėl greit pasirodė.

„Žuvis, matyt, neturi atminties. Jos tik iš instinkto bijosi. Jei jos suprastų ir atsimitų, kad aš galiu kokią vieną netyčia užmušti, jos daugiau nebegrįžtų. O gal jos labai alkanos?“

– Tomai, kodėl tu šitaip... Kas tau yra? – ji brido prie jo, ir Tomas matė, kaip srovelėmis nuo jos plaukų bėgo vanduo ir krito į upę.

Jis neatsakė, nors žinojo, kad reikėjo atsakyti.

Ji pažvelgė jam į akis ir išsitiesė ant įkaitusio smėlio; ji buvo trupučiuką pailsusi, neramiai ir nelygiai kvėpavo. Ji juto visą pasaulį, ir jis dar buvo jai geras. Tomui pasirodė, kad be jos negalėtų gyventi.

– Kam tu mėtei tuos akmenukus, Tomai?

– Aš baidžiau žuvis. Jos tik neilgam bijosi. Žuvis neturi atminties, Ema...

Ji atmetė ant smėlio rankas ir nusijuokė:

– Žuvis neturi atminties, žuvis neturi atminties...

Staiga jis krūptelėjo. Nuo jos plaukų per skruostą nuriedėjo vandens lašas ir sustojo lūpų kamputyje. Ji gulėjo, žiūredama į mėlyną dangų, ir galvojo kažką, o nuriedėjęs vandens lašas virpėjo lūpų kamputyje. Lyg vagis jis atkišo drebančią ranką prie jos veido, ir ji išsigandusiomis, beveik stiklinėmis akimis žiūrėjo į jo ranką ir sušuko:

– Tomai, kas tau?

Nukelta į 8 psl.

Antroji lietuvių tautos šventė –

1920 m. kovo 20-oji diena

Algirdas Mikas Žemaitaitis

Tęsinys. Pradžia 2014 m. kovo 15 d. „Kultūroje“

1920 m. liepos 6 d. *Direktorijos* paliepimu imtasi priemonių stiprinti lietuvių kalbos statusą: buvo nurodyta lietuvių šeimų vaikams liaudies mokyklose dėstyti gimtąja kalba tikybą, skaitymą ir rašymą pagal Rytprūsių Oberprezidento 1873 07 24 paliepimą. Tai pakartotas visų žinių 04 15 tik apskričių mokyklų inspektoriams skelbtas paliepimas⁶³. Tačiau trūko vadovėlių ir lietuviškai mokančių mokytojų.

1920 m. rugsėjo 17 d. Steigiamojo Seimo posėdyje *Užsienių Reikalų Ministeris* Juozas Purickis, atsakydamas į atstovo Justino Staugaičio paklausimą dėl Klaipėdos krašto, primena, kad viskas toje pačioje vietoje: šeiminkauja prancūzai, „bet mums yra svarbu, kad tarp krašto gyventojų susidarytų toks ūpas, kad jie pareikštų norą priklausyti Lietuvai.“ Dabar neaišku, kokia gyventojų dalis to pageidauja. Nors Santarvės ir buvo žadėta, kad kraštas priklausys Lietuvai, bet kaip iš tikro bus nežinia. Valdžia tuo tarpu norėtų turėti tik artimesnių ekonominių santykių su tuo kraštu. Ypač muitų siena reikalinga būtų viena, nes dabar labai daug per Klaipėdos sritį „smugliuojama“ įvairių prekių iš Lietuvos. Tuo tarpu apie tai tik vyksta derybės. „Paskui iš tų ekonominių santykių išsivystys ir politiniai santykiai, kurie parodys, kad tam kraštui kitos išeities nėra, kaip tik tai visiškai dėtis su Lietuvos valstybe⁶⁴.“

Per 1920 m. PLTT turėjo 6 pilnus posėdžius, o jos *Direktorija* rinkosi 12 kartų. Buvo svarstomi aktualesni klausimai: krašto prisijungimo sąlygos prie Lietuvos, lietuvių vaikų mokymas lietuviškai mokyklose, lietuvių ir vokiečių kalbų lygė viešajame gyvenime, duodamas atkirtis vokiečiams ir pan.

Steigiamojo Seimo 1921 m. lapkričio 8 d. aptarta (socialdemokratų frakcijos interpeliacija dėl Klaipėdos krašto (1921 09 22, įteikta 10 25), o 11 d. vienbalsiai priimta rezoliucija pripažino Klaipėdos kraštui plačią autonomiją būsimam susijungimui su Lietuvos valstybe, garantuojant demokratiniais principais savarankiškai rūpintis vietos ūkio, administracijos, darbo apsaugos, teismų su tvarkymo, švietimo ir tikybos reikalais. „St. Seimas paveda Vyriausybei daryti visų reikalingų žygių įvykdyti Klaipėdos krašto prisidėjimui prie Lietuvos Respublikos⁶⁵.“

Kaip skelbia „Lietuva“, lapkričio 12 d. Klaipėdoje Lietuvos socialdemokratų partijos atstovai tarėsi su vietos socialdemokratais dėl šio krašto prijungimo prie Lietuvos ir kitais politiniais bei ekonominiais klausimais. Šie neprieštarauja, tik nori išsiderėti įvairių garantijų⁶⁶.

To meto Mažosios Lietuvos septynių visuomenės veikėjų fotografijas bei biografijas galime rasti Liudo Giros 1921 m. parengtame „Lietuvos albume“, kuris pakartotas 1930 m. ir perspausdintas 1990 m.⁶⁷

Apie prancūzų valdymą ir tolesnį Klaipėdos krašto likimą iki 1932 m. Prancūzijos istorikė Isabelle Chandavoine parašė knygą⁶⁸ „Prancūzmetis Klaipėdoje ir kas po to (1920–1932)“ [netikslios datos – 1808 m. (p. 8), 1918 02 11 (p. 32), 1920 02 08 (p. 34), 1920 02 21 (p. 37) bei dar kelios smulkmenos], mokanti ir lietuviškai. Ji daugiausia remiasi Prancūzijos archyvais, kurie Lietuvos istorikams neprieinami.

Mažosios Lietuvos istorijos muziejus parengė parodos katalogą⁶⁹ „Prancūzai Klaipėdoje, 1920–1923“, kurio įvadiniai straipsniai ir iliustracijos iš Prancūzijos privačių archyvų bei Lietuvos muziejų fondų supažindina su prancūzų administracija Klaipėdos krašte (1920–1923), jos kasdienybė, šventės ir svarbiausiais veikėjais.

1921 metų spalį pasirodė knyga „Kovo 20 diena“, išleista Lietuvos Valstybės Tarybos sumanymu ir lėšomis, kurią parengė ir rūpinosi jos išleidimu VT narys ir sekretorius Jokūbas Šernas⁷⁰. Ji

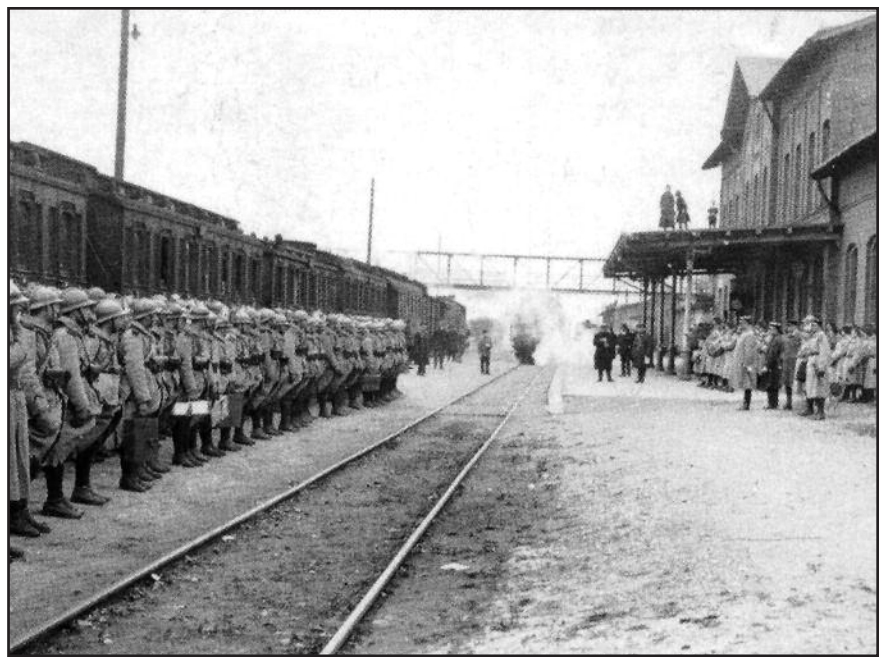
buvo skirta Mažosios Lietuvos Tautos Tarybos atstovų kooptavimui į VT (1920 03 20) ir turėjo būti išspausdinta tu pačių metų pavasarį, tačiau dėl priežasčių, nepriklausančių nuo šio leidinio sumanytojų ar redakcijos, išėjo pavėluotai. Kadangi šitas Mažosios Lietuvos prisiglaudimo aktas yra didelės istorinės reikšmės, VT Prezidiumas nutarė su šio išskilmingo akto aprašymu supažindinti ir platesnę visuomenę.

Beje, knygos yra išlikę tik 11 egzempliorių 9-iose šalies bibliotekose. Esamas egzempliorius Lietuvos nacionalinėje M. Mažvydo bibliotekoje pagal įrašą tituliname puslapyje J. Šerno buvo dovanotas Dominikui Siemaškai, gudų reikalų *ministeriui* be portfelio, o vėliau atsidūrė Centrinėje kariuomenės bibliotekoje, ką liudija įklijuotas puošnus ekslibrisas su 1923 m. data.

Kaip parodė vėlesni įvykiai, mažlietuvių atstovų kooptavimas į VT buvo tik vienkartinis džiaugsmingas įvykis, pakėlęs visiems ūpą, jog abi Lietuvos *de facto* susijungė, tačiau Klaipėdos kraštas ir toliau liko valdomas Santarvės įgalios Prancūzijos. Tai buvo bandymas paveikti Santarvę, kad ji kuo greičiau šį kraštą perleistų Lietuvai. Suniki krašto ekonominė situacija, nedarbas, didėjanti infliacija ir kontrabanda vertė apsispręsti. Tačiau be patriotiškai nusistačiusių lietuvininkų, visą laiką siekusių susijungimo su Lietuva, buvo kita grupė vokiečių ir jiems prijauniančių, kurie protestavo dėl krašto atskyrimo nuo Vokietijos, priešinosi jo perdavimui Lietuvai, agitavo už nepriklausomą valstybę, kuri administruojama Prancūzijos vėliau atitektų Lenkijai. Ši aktyviai veikė supirkinėdama nekilnojamoji turtą Klaipėdoje. Vokietija slapta rėmė Klaipėdos krašto perleidimą silpnai Lietuvai, tikėdamasi vėliau jį susigrąžinti, kas ir buvo padaryta 1939 m.

Nors 1922 07 28 JAV, o 1922 12 20 D. Britanija, Prancūzija, Italija ir Japonija pripažino Lietuvą *de jure*, tačiau Santarvės valstybės neskubėjo priimti galutinio sprendimo dėl krašto priklausomybės. Pabandžiusi ekonominėmis priemonėmis įrodyti būtinybę Klaipėdos kraštui šlietis prie LR ir praradusi viltį, kad kraštas bus perduotas Lietuvai diplomatinio keliu, pasirinkus patogų momentą, buvo mestas išsūkis visai Antantei – vietos gyventojų sukilimas.

Tik po 1923 m. sausį laimėto Klaipėdos krašto gyventojų sukilimo, kurį organizavo ir rėmė LR institucijos, užsitikrinusios Vokietijos ir SSRS pritarimą, ten baigėsi prancūzų okupacija. Kraštas, kaip autonominis vienetas, susijungė su LR. Taip Mažosios ir Didžiosios Lietuvos veikėjų pastangomis LR įgijo Baltijos pajūrio ruožą ir Nemuno žemupio dešinę krantą. Tai vienas iš svarbiausių ir drąsiausių Lietuvos valstybės pasiekimų. Tik tokiu būdu ir šiandien mes turime tą dalį Mažosios Lietuvos su šalies ekonomikai labai svarbiu Klaipėdos jūrų uostu. Priešingu atveju po II pasaulinio karo Klaipėdos kraštas šiandien būtų Rusijos dalis, kurio visi vietiniai gyventojai būtų buvę sunaikinti, kaip

Prancūzijos Alpių šaulių atvykimas į Klaipėdą. 1920 m.

tai buvo padaryta Karaliaučiaus krašte.

Amžina šlovė tebus tiems pasišventusiems lietuvininkams, kurių nuopelnai iki šiol vis dar tinkamai neįvertinti ir neįamžinti.

Pabaiga kitame numeryje

LITERATŪRA:

63. *Klaipėdos krašto valdžios žinios*, 1920, jul. 10 (nr. 18), p. 168.
64. *Steigiamojo Seimo darbai: devintasis sąsiuvinis*. [Kaunas]: St. Seimo Sekretoriatas, 1921, p. 373–374.
65. *Steigiamojo Seimo darbai: 29-asis sąsiuvinis*. [Kaunas]: St. Seimo Sekretariatas, 1921, p. 30–38, 48;
- Aplink Klaipėdos kraštą. *Lietuva*, 1921, lapkr. 6 (nr. 250 (778)), p. [1]; Debatai St. Seime dėl Klaipėdos krašto: Užsienio reikalų ministerio atsakymas į interpeliaciją. *Ten pat*, 1921, lapkr. 11 (nr. 254 (782)), p. [1–2]; lapkr. 12 (nr. 255 (783)), p. [1–2]; Steigiamasis Seimas: 139-tas Steigiamojo Seimo 1921 m. lapkričio mėn. 11 d. posėdis. *Ten pat*, lapkr. 15 (nr. 257 (785)), p. [1];
- Rezoliucija dėl Klaipėdos krašto. *Ten pat*, 1921, lapkr. 15 (nr. 257 (785)), p. [1];
- Garantijos. *Tarybos žinios*, 1921, okt. 22 (nr. 11), p. 96–97.
66. Pasitarimas su socialdemokratais. *Lietuva*, 1921, lapkr. 15 (nr. 257 (785)), p. [3].
67. *Lietuvos albumas*. – 2-as (fotogr.) leid. Vilnius: Sietynas, 1990, 435 p.: portr., iliustr.
68. Chandavoine I. *Prancūzmetis Klaipėdoje ir kas po to (1920–1932)*. Vilnius: Žara, 2003, 190, [2] p., [8] iliustr. lap.;
- Les Français à Klaipėda et après 1920–1932*. Vilnius: Žara, 2003, 208 p., [8] iliustr. lap.
69. *Prancūzai Klaipėdoje, 1920–1923 = Les Français à Klaipėda, 1920–1923: katalogas / Mažosios Lietuvos istorijos muziejus*. Klaipėda: Libra Memelensis, 2007, 119, [1] p.: iliustr.
70. *Kovo 20 diena: Mažosios Lietuvos prisiglaudimui paminėti*: [su 20 paveikslėlių]. Kaunas: Lietuvos Valstybės Taryba, 1921, 139 p., [20] iliustr., portr. lap.

Vytauto Didžiojo universitetas įteikė regalias garbės daktarams

Perpetua Dumšienė

Vytauto Didžiojo universiteto vardo paminėjimas jau savaime malonus išeivijos lietuviams. Tarp jų yra daug šio universiteto auklėtinių. Tarpukariu tai buvo vienintelis lietuviškas universitetas, kuriame studijavo bei dėstė daug žymių to meto intelektualų, o 1989 metais universitetas atkurtas bendromis Lietuvos ir išeivijos mokslininkų pastangomis. Vienas iš tų universiteto atkūrėjų šiomis dienomis tapo VDU garbės daktaru.

Kovo 10 dieną VDU didžiojoje auloje (Gimnazijos g. 7) vyko iškilminga ceremonija, kurios metu buvo įteiktos VDU garbės daktaro regalias J. E. ES ambasadoriui Rusijos Federacijoje Vygaudui Ušackui ir profesoriui Kaziiui Almenui. Iškilmės buvo skirtos Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo dienai paminėti ir buvo renginių ciklo, skirto VDU atkūrimo 25-mečiui, dalis. Turiu pasakyti, kad VDU atkūrimo šventė buvo svarbi man ir asmeniškai, nes pirmaisiais (1989-aisiais) atkūrimo metais šiame universitete mokėsi ir mano sūnus, puikiai prisimenu ir tas dienas, kai po Sausio 13-tos įvykių studentai dieną ir naktį budėjo užsibarikadavę universitete, kad jo neužimtų sovietinių igulų kariai.

Garbės daktarų regalių įteikimo iškilmės visuomet labai įdomios. Su didžiuliu džiaugsmu prisimenu Marijos Gimbutienės kalbą, sakytą VDU tokia pat proga, kalba tokia įdomi, kad esu ją sukonspektavusi. Šį kartą abiejų būsimų garbės daktarų asmenybės ir jų darbai labai reikšmingi, domino ir iškilmėms skirtų jų kalbų akcentai.

Teisininkas, diplomatas, politikos ir visuomenės veikėjas V. Ušackas ilgus metus atstovauja Lietuvai, Europos Sąjungai, NATO. Jis yra ejęs LR užsienio reikalų ministro, LR nepaprastojo ir įgaliojotojo ambasadoriaus JAV, Meksikoje ir Jungtinėje Karalystėje pareigas. 2010–2013 m. V. Ušackas buvo Europos Sąjungos specialusis įgaliotinis ir Bendrijos misijos vadovas Afganistane. Nuo 2013 m. jis vadovauja Europos Sąjungos atstovybei Rusijos Federacijoje. Buvo paminėta, kad V. Ušackas – akcijos „Misija-Sibiras“ globėjas, aktyviai ir nuoširdžiai dalijasi žiniomis su akademinė bendruomenė.

Prof. Kazys Almenas – žymus branduolinės inžinerijos specialistas, rašytojas, fizikas, knygų leidėjas, išeivių visuomeninės politinės federacijos „Santara-Šviesa“ narys, aktyvus išeivijos renginių organizatorius, VDU Atkuriamojo Senato narys. Jis profesoriavo Marylando universitete, yra JAV skelbtų mokslinių leidinių autorius. Lietuvoje va-

VDU garbės daktaras Vygaudas Ušackas (k.) ir VDU garbės daktaras Kazys Almenas

dovavo Ignalinos AE mokslinės saugos analizės grupei, buvo vienas iš Valdovų rūmų paramos fondo steigėjų, 1992 m. įkūrė leidyklą „Litterae universitatis“. Nuotykių romanų serijos „Skomantas“ rengėjas ir vienas autorių. Kalbantieji paminėjo, kad profesorius neatsitiktinai leidybai pasirinko nuotykių serijas, nuotykius jis pats visados mėgo: jaunystės metais motociklu pervažiavo Afriką, prekiniomis vagonais apkeliovo Ameriką, užkopė į Kili-mandžarą.

Savo kalboje iškilmių metu J. E. ES ambasadorius Rusijoje Vygaudas Ušackas nemažai dėmesio skyrė krizei Ukrainoje. „Saugumo ir politinės paradigmos kaita, kurią mes stebime Rusijos elgesyje tiesioginių kaimynų atžvilgiu, tampa rimčiausiu saugumo iššūkiu Europai. Tolesnė įvykių raida bei konkretūs veiksmai turės didelį poveikį ES ir Rusijos santykiams: ar būsime partneriais pagal įsitikinimą, ar tik dėl neišvengiamo būtinumo“, – sakė VDU garbės daktaras.

Kreipdamasis į susirinkusiuosius, iškilus branduolinės inžinerijos specialistas, rašytojas, knygų

leidėjas prof. K. Almenas prisiminė pirmuosius universiteto žingsnius 1989-aisiais – prie VDU atkūrimo prisidėjęs profesorius pasidžiaugė, kad Lietuvai neramiais metais nestigo žmonių, atsidavusių universiteto idėjai ir siekusių jį atkurti. Profesorius prisiminė, kad atkuriant VDU Lietuvoje dar buvo okupacinė kariuomenė, bet žmonės, pajutę, kad langas į pasaulį atsivėrė, skubėjo greitai atlikti visus darbus, o jis pats surado bendraminčių, subūrė juos naujiems vadovėliams rašyti.

VDU garbės daktaro regalių įteikimo iškilmės sulaukė didelio garbių svečių iš užsienio ir Lietuvos, kauniečių ir VDU bendruomenės susidomėjimo – didžiojoje auloje neliko neužimtų vietų. Renginio dalyviams muzikinius kūrinius atliko Lietuvos Respublikos himną ir „Gaudeamus“ sugiedojo VDU Muzikos akademijos studentai.

Noriu nuoširdžiai kolegiškai padėkoti Vytauto Didžiojo universiteto Viešosios komunikacijos tarnybos vyresniajam specialistui Jonui Petroniui, kuris leido šį rašinį iliustruoti jo fotoreportažo nuotraukomis. □

Kultūros kronika

2014 m. kovo 21 d. Valdovų rūmų Didžiojoje renesansinėje menėje vyko kultūros vakaras „Karaliaučiaus pilis: praeities didybė ir ateities vizijos“. Šiame kultūros vakare kalbėta apie Karaliaučiaus pilies praeitį, dabartinę situaciją, ateities planus ir rekonstrukcijos galimybes. Borisas Bartfeldas skaitė paskaitą „Karaliaučiaus centro istorinės aplinkos fragmentų atkūrimas kaip miesto ekonominės plėtros paskata“. Kultūros vakare taip pat dalyvavo ir fortepijonu skambino Berlyno menų universiteto (Vokietija) studentė Aleksandra Bartfeld.

Kovo 21 d. Nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje atidaryta keliaujanti Vokietijoje parengta ir Vilniaus žydų istorijai skirta paroda „Vokiečių rašytojų kūrinių jidiš kalba vertėjai ir leidėjai savo knygų atspindžiuose“. Šioje keliaujančioje knygų parodoje pristatoma Rytų ir Vakarų žydų sąveika ir abipusė įtaka, akcentuojant kultūrinių ryšių tarp Vilniaus ir Berlyno temas. Žydų Apšvietos (hebr. haskalah) metu vadina mieji „berlyniečiai“, maskilimai (haskalos pasekėjai; hebr. mokytojas, žmogus, padedantis suprasti), stengėsi patraukti Vilniaus žydus prie haskalos, o Vilniaus leidėjams teko svarbus vaidmuo verčiant literatūrą į jidiš kalbą, kurią jie pateikdavo Vilniaus skaitytojams. Ir atvirksčiai – ir rabinų mokslingumas, ir kabalos įtaka, ir moderniosios politinės kryptys iš Vilniaus sklido į Berlyną. Parodoje eksponuojami vokiečiųkalbių autorių kūrinių, išleistų Vilniaus leidyklose jidiš kalba, tekstai iš Nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos archyvų.

Kovo 24–27 dienomis Italijoje vyko jau 51-oji Tarptautinė Bolonijos vaikų knygų mugė, kurioje Tarptautinių kultūros programų centras supažindino vaikų literatūros leidybos ir su ja susijusių kūrybinių industrijų auditoriją su geriausiomis lietuvių autorių ir iliustruotojų knygomis vaikams. Mugėje dalyvavo bei savo knygas pristatė leidyklos „Alma littera“ ir „Baltos lankos“, kartu keliavo ir lietuvių iliustruotojai Rimantas Rolia, Karolis Strautniekas bei Sigutė Chlebinskaitė. Taip pat vyko ir apdovanojimui „Vaikai muziejuose“ nominuoto Žaislų muziejaus Vilniuje įkūrėjas Povilas Blaževičius, dalyvavęs mugėje rengiamame seminare bei apdovanojimų iškilmėse. Lietuvos stende vaikų knygų leidybos specialistai galėjo pavartyti gražiausias pastaraisiais metais Lietuvoje išleistas knygas vaikams. Kolekciją sudarė trys dešimtys leidinių, iliustruotų 22-jų jau ne kartą įvertintų bei jaunų, perspektyvių knygų dailininkų. Kolekciijoje buvo pristatomi ir dviejų šių metų Knygos meno konkurse apdovanotų iliustruotojų darbai – Kęstučio Kasparavičiaus „Povandeninė istorija“ bei Mariaus Zavadskio „Pirštinė“.

Tarptautinio Obanės filmų festivalio (Festival International du Film d'Aubagne) edukacinėje ir nekonkursinėje programose šiemet dalyvauja Lietuvos muzikos ir teatro akademija (LMTA). Festivalio programose, kurias inicijavo SATIS (Provanso universiteto Garso ir vaizdo fakultetas) šiemet pakviestos dalyvauti keturios šalys – Prancūzija, Lietuva, Vokietija ir Airija. Muzikos kinui ir garso seminaruose dalyvavo bei juos vedė kompozitorius Mantautas Krukauskas. LMTA studentai Elena Šataitė ir Gediminas Vengelis per/at/su/ kūrė muziką dviem trumpo metražo filmams – Roberto Naveckos „The Curonian Twitch“ ir Matteo Passerini „Mano liepos“.

Nekonkursinėje programoje, švenčiant festivalio 15-etį, trumpojo metražo filmų naktį buvo galima pamatyti Ramūno Greičiaus filmą „Baltos dėmės mėlyname“ (kompozitorius G. Puskunigis, 2004, 20 min, 35 mm).

Kovo 20 ir 22 dienomis į šokio spektaklio „Altorių šešėly“ premjerą žiūrovus pakvietė Klaipėdos valstybinis muzikinis teatras. Praėjus 8 dešimtmečiams, kunigo Liudo Vasario dvasinę evoliuciją pirmąkart ryžtamasi perteikti ne žodžiais, bet kūno ir širdies kalba. Į gilaus, sudėtingo ir sunkiai suvaldomo romano adaptavimą scenai surėmę pečius leidosi choreografas Aurelijus Liškauskas, režisierius Ramūnas Kaubrys, dailininkė Iveta Ciparytė. Šokio spektakliui libretą sukūrė rašytoja, aktorė ir režisierė Birutė Mar. Pasak jos, kuriant libretą, norėjosi išskirti tas romano linijas, kurias prasmingiausiai galėtų perteikti šokis, pajėgus apnuoginti žmogaus vidinio pasaulio prieštaras – apie tai prabilti universalia kūno, širdies kalba.

Novelė

Atkelta iš 5 psl.

Jis atitraukė drebančią ranką.

– Ema, aš nenorėjau to lašo matyti. Dabar jo jau nebėra. Aš jį pasiėmiau. – Jis parodė drėgną piršto galiuką.

Paskui ilgai abu tylėjo ir galvojo, turbūt, apie tą patį. Tomas surišo abiejų drabužius, o ji nuplaukė į kitą krantą, ir jis brido, lyg vėliavą iškėlęs drabužių ryšulėlį.

Gatvės buvo šventiškos ir beveik tuščios. Kepino saulė, mirgėjo namai ir bokštai.

Tik senesnieji, negalėję išsiruošti nei prie upių, nei prie ežerų, nei prie jūros, lengvu žingsniu vaikščiojo šaligatviais, ieškodami pavėsių ir matydami savo tolimą praeitį. Sukeldavo vėją pralėkdami troleibusai, laikrodžio dūžiai buvo duslūs, ir žmonės iš pilies dairėsi į karštą ir tarytum išmirusį miestą, o garlaisis, paėmęs paskutinį kelevį, paskelbė, kad laikas išplaukti.

Jis ėjo kažkaip nedrąsiai, juto, kad greita yra jos pečiai, plaukai su blizgančia sage. Jis žinojo, kad be jos mieste būtų baisu, ir nieko tikro negalėdamas suprasti, suėmė ją už pečių ir tarė:

– Ema, tu eik. Aš pastovėsiu ir paskui eisiu iš paskos.

Ji žiūrėjo nustebusi.

– Ema, aš noriu tave iš tolo matyti. Tu eik, o aš pastovėsiu. Aš žiūrėsiu į tave iš tolo.

Ji nuėjo. Iš pradžių palengva, paskui greičiau. Jis stovėjo ir per kaitrą orą girdėjo jos žingsnius, matė mirgant gelsvą suknelę, ir paskui tolumoj, už miesto gatvių, pasirodė stačios plokštumos, ir Tomui suplakė mintis, kad ji nueis. Jis pasileido gatvę, garsiai šaukdamas. Jai, matyt, buvo gera, kad Tomas pasivijo, palietė petį, kad jis buvo pavargęs ir sunkiai alsavo. Jie abu žiūrėjo į plačios gatvės vidurį, kur stovėjo baltas milicinininkas, sulaukęs mašinų virtinę, ir mažyliai per gatvę ėjo, linksmi klegėdami. Knygyno vitrinose užverstos knygos dvelkė paslaptimi. Tomas pažiūrėjo į jos akis, ir jam pasirodė, kad Emos akys buvo liūdnos.

Vakare jie sustojo prie Tomo namų. Jos akys tebebuvo susimąščiusios. Ji nedrąsiai, lyg bijodama tarė:

– Tomai, tu nepagalvok... Aš norėčiau užėiti pas tave. – Ir staiga ji krūptelėjo, nes Tomas, išskėtęs rankas, atsoko, tarytum norėdamas uždengti namą.

– Ne!.. – suriko jis šaižiu balsu, ir vaikai, žaidę prieblandos apgaubtoje dulkėtoje gatvėje, sukluso.

Vakare jis vėl uždėjo plokštelę, ir melodija šlubavo, žvengė prie baltų pastatų prišti žirgai.

Kambario sienos tebebuvo, ir niekas nepravėrė durų.

Paskui atėjo ruduo, kaminais kasdien vis labiau buvo pajungiami į darbą, ir žmonės rečiau laikė duris praviras ir jau nesiklausė, ką kalba kiti.

Jie vėl atėjo prie upės. Kitoje pusėje degdami nuo medžių krito lapai. Ji sėdėjo ant kranto, ji ištiesė įdegnusias kojas, ir suknelė pridengė kelius. Upės gargėjimas buvo šaltas ir neįtikus. Jis vėl matė laukus, ir laukai lūžinėjo, vėl stovėjo keturios sienos, kuriose nebuvo nei dobilų, nei bičių.

– Jau ruduo, Tomai, – tarė Ema, ir lapai anoj upės pusėj degdami krito į vandenį.

– Jau ruduo, Ema, – atsakė Tomas.

– Žuvys neturi atminties, Tomai, – tarė ji po valandėlės.

– Žuvys neturi atminties, Ema. □

Aputis, Juozas. *Rugsėjo paukščiai: Novelės.*
– Vilnius: Vaga, 1967.